

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема відсутності в українському суспільстві єдиної системи цінностей, на жаль, не втрачає своєї актуальності ще з початку становлення України як незалежної держави. Довготривалий процес трансформації українського суспільства, розпочатий у 1991 році та триваючий до сих пір, одночасно є як причиною сучасного українського масового настрою, так і його наслідком. Спроба відійти від «радянських» цінностей та побудувати свою систему не увінчалася успіхом та мала досить пагубні наслідки. Аномія, що охопила Україну ще в кінці минулого століття, до сих пір тримає суспільство у дестабілізованому положенні та перекриває йому можливості для реформації. А часті економічні кризи та постійна недовіра народу до правлячої еліти та їх реформ ще більше погіршує ситуацію, що склалася.

Нормативно-ціннісний базис у сучасному українському суспільстві досі є не сформованим. Для наглядного прикладу сьогоденної ситуації спочатку ознайомимося з даними про ціннісні орієнтації регіонів України з моніторингу соціальних змін від Інституту соціології НАНУ за 2015 рік [1].

Таблиця 1

Орієнтації населення регіонів України щодо радянських цінностей у 2015 р. (%)

Як ви вважаєте, чи діють це сьогодні цінності, які пропагувалися в Радянському					
	Однозначно ні	Скоріше ні	Скоріше так	Однозначно так	Важко відповісти
Захід	23,2	31,7	14,4	10,7	20,0
Центр	29,0	40,2	10,9	3,9	15,9
Південь	26,9	43,5	13,0	3,1	13,5
Схід	37,7	39,4	8,6	2,2	12,1
Донбас	39,8	39,2	5,4	1,2	14,5
Україна	30,5	38,5	10,8	4,6	15,5

Таблиця 2

Чи сприймаєте Ви як свою ту систему цінностей, яка склалася в Україні за роки незалежності (приватна власність, збагачення, індивідуалізм, прагнення до особистого

	Однозначно ні	Скоріше ні	Скоріше так	Однозначно так	Важко відповісти
Захід	8,0	27,3	25,9	15,7	23,8
Центр	14,3	28,4	23,1	7,9	26,3
Південь	16,6	33,2	19,2	9,8	21,2
Схід	16,6	33,2	19,2	9,8	21,2
Донбас	25,9	31,3	13,9	3,6	25,3
Україна	14,2	30,0	23,1	8,6	24,0

На наведених вище двох таблицях, а саме виходячи зі стовпчика «важко відповісти» та відповідних йому чисел ~20%, чітко помітно, що вагома кількість населення країни не може чітко окреслити для себе що представляє «українська система цінностей». Повністю підтримують нову систему в Україні лише 8,6%.

Причому характерно, що найгірший результат у 3,6% зафіксований на території Донбасу (25,9% взагалі не визнають сучасно-українську нормо-ціннісну систему), а найкращий у 15,7% в західних регіонах. Що лише зайвий раз указує на відкриту та вагому проблему ярої різнохарактерності регіонів. Високий рівень нечітких відповідей «скоріше ні» (30%) та «скоріше так» (23,1%) також дає нам змогу прослідити невпевненість українців у цінностях свого народу.

Відсутність у держави єдиних орієнтирів, впевненості громадян у них та соціальний дисбаланс, що зараз існує у суспільстві, є наслідками як неправильної поведінки українських партій, так і занадто пасивної політики Міністерства культури, Міністерства науки та освіти, Міністерства інформаційної політики тощо.

Водночас з ярою невпевненістю у українців простежується і постійний песимістичний та недовірливий настрій. Найбільшої недовіри українського суспільства удостоїлася верхівка влади. Абсолютна більшість громадян незадоволена діяльністю діючої глави держави чи влади цілком. На кінець минулого року процентний еквівалент таких громадян дорівнював 81% [2].

Однак не тільки владі недовіряють українці. Більш правильним буде зазначити, що українці взагалі мало кому довіряють. Цікаві цифри з цього приводу наводить український соціолог Євген Головаха: 72,4% людей у 2016 році погодилися, що їм важко зрозуміти, у що вірити. Також в українському суспільстві на сьогоднішній день існує досить нетиповий прецедент, котрий вчений називає «аморальна більшість»: на питання, чи здатні українці на нечесний вчинок заради вигоди, ствердну відповідь дали 70,8% людей. Чим ширше умовна більшість, про яку питають українців, тим сильніше вони схильні до негативних упереджень. В поглядах ~70% громадян більшість завжди має несхвальний відтінок [3].

Разом з рівнем недовіри росте у громадян і відчуття страху. Наприклад, страх голоду в період з 2014 до 2015 підвищився на ~6%. А станом на 2014 рік рівень страху за не виплату зарплат, безробіття, підвищення цін сягав ~60% по кожному з показників [1].

Наведенні вище риси є одними з багатьох складових української народної обережності. І ця особливість сучасних українців не є виключно пагубною - вона є реакцією на становище країни за останнє десятиріччя і у деякому сенсі представляє собою захисний бар'єр від повсякденного політичного популізму, частих в останній час псевдо-реформ та нав'язливого інфошуму, що їх супроводить. Україна усе ще знаходиться в очікуванні різких змін. І чим довше ситуація буде загострюватись, тим більше буде рости нестача відчуття безпеки, а разом з тим і підвищуватись обережність серед громадян. Виходом з цього замкнутого кола може бути лише прийняття нинішньої ситуації та спроба влади працювати українцями «у відкриту». Наприклад, якщо серед громадян є розхожа думка, що більшість законопроектів приймаються під тиском, то бажаним було б введення системи лобізму, перейнятої з США, та надати народу шанс самим перевіряти свої припущення. Подібні реформи зможуть дати українцям як можливість заспокоїтись, так і методи більш чіткого слідування за національною політикою. Що у підсумку повинно призвести до більш прозорих відносин між владою та народом, а отже і більш сприятливого ставлення громадян.

Література

1. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 2 (16) / Головні редактори д.екоп.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. - Київ : Інститут соціології НАН України, 2015. - 780 с
2. Електронний ресурс. Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/SOCIUM/obschestvo-2016-12-itogovyh-tezisov_.html

3. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://rn.day.kyiv.ua/uk/artide/podrobyd/pro-fenomen-amoralnoyi-bilshosti>